

شورای سیاستگذاری حوزه‌های علمیه خاوران
مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران
معاونت پژوهش

عنوان:

**نقش معنویت دینی در مهار بحران‌های
اجتماعی براساس آموزه‌های قرآنی با تاکید
بر دیدگاه آیت الله جوادی آملی (حفظه الله)**

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر حسنعلی نوروزی

نگارنده:

سهیلا رجبی

۱۴۰۳

عبدالله بن محمد

آسان

حمد و سپاس خدایی را که گردش کائنات را بر مدار توحید بنا نهاد و جمله مخلوقات را «طوعاً و کرها» را بر محور آن به حرکت واداشت. آنگاه اعجاب انگیزترین مخلوق خویش را که مسجود ملائک قرار گرفته بود به رخ عالم علیا کشید و خود را به جهت چنین خلقت سترگی ستود: «فتبارک الله احسن الخالقین». پس از آن آیات «آفاقی» و «انفسی» خویش را فراروی انسان نهاد و بزرگترین کتاب هستی و تنزل یافته از عالم علوی را به دنبال سلسله پیام آوران خویش همنشین موجودی قرار داد که مدال «ولقد کرما بنی آدم» بر شانه‌های او می‌درخشید. اینک این مائیم و نشانه‌های تکوینی و تدوینی حق، تا راه خود را از پس «ظلمات فوق ظلمات» به سمت ابدیت بیائیم

تقدیم به

این پایان نامه را ضمن تشکر و سپاس بیکران و در کمال افتخار و امتنان تقدیم می‌نمایم به:

به ساحت مقدس امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف.
و تقدیم به پدر و مادر عزیزم، خدای را بسی شاکرم که از روی کرم، پدر و مادری فداکار نصیبم ساخته تا در سایه درخت پر بار وجودشان بیاسایم و از ریشه آنها شاخ و برگ گیرم و از سایه وجودشان در راه کسب علم و دانش تلاش نمایم. والدینی که بودنشان تاج افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم، چرا که این دو وجود، پس از پروردگار، مایه هستی ام بوده اند دستم را گرفتند و راه رفتن را در این وادی زندگی پر از فراز و نشیب آموختند. آموزگارانی که برایم زندگی، بودن و انسان بودن را معنا کردند.

و به همسر مهربانم که در تمام طول تحصیل همراه و همگام من بوده است. که سایه مهربانیش سایه سار زندگیم می باشد، او که اسوه صبر و تحمل بوده و مشکلات مسیر را برایم تسهیل نمود.
و تقدیم به دلبندم امید بخش جانم که آسایش و سلامتی او آرامش من است.

تقدیر و تشکر

با تشکر از مدیریت حوزه‌های علمیه ریحانه الرسول (سلام الله علیها) سرکار خانم کرمی و کادر پژوهشی سرکار خانم ملاحمدی و استاد راهنما حجت الاسلام و المسلمین جناب دکتر حسنعلی نوروزی و تمام عزیزانی که مرا در انجام این پژوهش یاری نمودند و همچنین از پدر و مادر عزیزم و همسر مهربانم که زحمات بسیاری در این راستا برای بنده کشیدند، تشکر فراوان می‌نمایم و از خداوند متعال برای همه آنان توفیق روز افزون و سلامتی و آرامش مسئلت می‌نمایم.

- (۳۶) جوادی آملی، عبدالله، آرشیو دروس خارج تفسیر سال ۸۸-۸۹، سایت مدرسه فقاہت، نشر اصفهان مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان ۱۳۹۶.
- (۳۷) جوادی آملی، عبدالله، آرشیو دروس خارج تفسیر سال ۹۴-۹۵ سوره شوری، سایت مدرسه فقاہت، نشر اصفهان، مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان ۱۳۹۶.
- (۳۸) جوادی آملی، عبدالله، این ماییم که غاییم، ناشر موعود.
- (۳۹) جوادی آملی، عبدالله، تسنیم تفسیر قرآنی، جلد ۱۵، مرکز چاپ اسراء، زمستان ۱۳۸۸.
- (۴۰) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم توحید در قرآن، جلد دوم، قم: اسراء، ۱۳۸۵.
- (۴۱) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، فطرت در قرآن، جلد ۱۲، قم: اسراء، ۱۳۸۴.
- (۴۲) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، کتاب توحید در قرآن، جلد دوم.
- (۴۳) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، کتاب فطرت در قرآن، جلد دوازدهم.
- (۴۴) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، کتاب معرفت شناسی در قرآن، جلد سیزدهم.
- (۴۵) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، مبادی اخلاق در قرآن، جلد دهم.
- (۴۶) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، مبادی اخلاق در قرآن، جلد ۱۰، قم: اسراء، ۱۳۸۵.
- (۴۷) جوادی آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، معرفت شناسی در قرآن، جلد ۱۳، قم: اسراء، ۱۳۸۴.
- (۴۸) جوادی آملی، عبدالله، جرعه‌ای از صهبای حج، تهران: مشعر، ۱۳۸۹.
- (۴۹) جوادی آملی، عبدالله، خاتمیت پیامبر اسلام صلی الله، ناشر: محمدرضا مصطفی‌پور.
- (۵۰) جوادی آملی، عبدالله، سخنرانی حضرت آیت الله جوادی آملی در سی امین سالگرد شهادت استاد مطهری، تهیه‌کننده: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، قم: نشر صدا و سیما جمهوری

- اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۸۸.
- (۵۱) جوادی آملی، عبدالله، سخنرانی در کنگره جهانی حضرت رضا علیه السلام، برگرفته از مجموعه آثار دومین کنگره جهانی حضرت رضا علیه السلام، نشر ۱۳، سال ۱۳۶۸.
- (۵۲) جوادی آملی، عبدالله، صهبای صفا، جلد یکم، تهران: نشر مشعر، ۱۳۸۶.
- (۵۳) جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاء، تهران: اسراء، بهار ۱۳۹۲.
- (۵۴) حسینی نیشابوری، سید علی اکبر، اخلاق در نهج البلاغه [سخنران: حجت الاسلام و المسلمین دکتر ناصر رفیعی]، جلد اول، قم: دارالمبلغین، ۱۳۹۵.
- (۵۵) حق جو، محمد حسین، خودسازی در مکتب قرآن و عترت، مرکز نشر انصارالمهدی، سال ۱۳۸۱.
- (۵۶) دوستخواه، جلیل، اوستا [کتاب مقدس زرتشتیان]، دفتر یکم، یسنه، گات ۳۰، بند ۳ تا ۶.
- (۵۷) دیلمی، حسن بن علی بن محمد، ارشاد القلوب الی الصواب، چاپ یکم، قم: شریف رضی، ۱۴۱۲ق.
- (۵۸) رجایی، محمدرضا، راز طلایی، اصفهان: اقیانوس معرفت، ۱۳۹۵.
- (۵۹) سیاح، احمد، با مقدمه استاد حسن زاده آملی و مقدمه استاد محمدتقی جعفری، فرهنگ بزرگ جامع نوین، تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۸۴.
- (۶۰) سید محمد حسین، طباطبایی، المیزان، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۰.
- (۶۱) سیفی دیو کلائی، معصومه، تربیت اخلاقی مخاطب، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، [بی تا].
- (۶۲) شایان مهر، علیرضا، دایرةالمعارف تطبیقی علوم اجتماعی (کتاب اول)، تهران: کیهان، ۱۳۷۷.
- (۶۳) شایان مهر، علیرضا، دایرةالمعارف تطبیقی علوم اجتماعی (کتاب سوم)، تهران: کیهان، ۱۳۷۹.
- (۶۴) شفیع سروستانی، ابراهیم، رسانه ملی؛ زن و خانواده با نگاهی به رهنمودهای مقام معظم رهبری،

- قم: مرکز نشر صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۹۱.
- (۶۵) عدالتیان، مهدی، خوشا به حال چه کسی؟، مشهد: نشر گل محمدی، ۱۳۸۴.
- (۶۶) فرحزاد، حبیب الله، تربیت فرزند، قم: نشر عطش، ۱۳۹۵.
- (۶۷) قاسمی خواه، مرتضی؛ الهی، سخانه، رسانه ملی و مفاهیم ماورایی، آسیب ها و بایدها بر اساس دیدگاه حضرت آیت الله جوادی آملی، تهران: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲.
- (۶۸) قرائتی، محسن، اکبر دهقان، راه رشد، تهران: مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۷۹.
- (۶۹) محدثی، جواد، متن آموزش اخلاق فردی و اجتماعی، قم: نورالسجاد، ۱۳۹۲.
- (۷۰) محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم: دارالحديث، ۱۳۸۶.
- (۷۱) محمودزاده، امیر؛ کریمی، جعفر؛ محبوب فر، محمدرضا، «نقش معنویت و دین اسلام در مدیریت بحران های روانی - روحی زلزله آذربایجان، اصفهان»، پژوهشگاه مهندسی بحران های طبیعی و پدافند غیرعامل شاخص پژوه، تهران: دانشگاه پیام نور، اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- (۷۲) مکارم شیرازی، ناصر، مناسک جامع حج، قم: مدرسه علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۴۲۶ق.
- (۷۳) منصوری، بیژن، تحلیل مولفه های معرفت دینی از منظر استاد جوادی آملی، تهران: مرکز آموزش های عمومی دانشگاه صنعتی خواجه نصیر طوسی، ۱۳۹۵.

مقالات و منابع اینترنتی

- (۷۴) بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جوانان سیستان و بلوچستان، ۱۳۸۱/۱۲/۶،
(<http://farsi.khamenei.ir/speech.content?id=8798>)
- (۷۵) بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۰/۳/۱،
(<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=12518>)

۷۶) پایگاه اطلاع رسانی اسراء، برگرفته از مقاله «حیات علمی قرآنی حضرت آیت الله جوادی آملی

دامت برکاته» (تاریخ بازیابی ۱۳۹۹/۴/۲) (<https://news.esra.ir>)

۷۷) مقاله: «شرک و بت پرستی»، ۱۳۹۱/۱۲/۱ (<https://www.porseman.com/!132645>)

۷۸) سید صدرالدین شریعتی؛ سپیده انصافی مهربانی، نشریه: «نگاهی به خرافه پرستی در ایران و جهان

و راهکار تربیتی مواجهه با آن»، فرهنگ مشاوره و روان درمانی فرهنگ مشاوره، سال: ۱۳۹۵،

دوره: ۷، شماره: ۲۶، ص ۱ تا ۲۶.

۷۹) رحیم، نارویی نصرتی، مقاله: «معنویت همزاد و همگام انسان نگاهی دینی در روانشناختی»، نشریه:

معرفت، شماره ۸۷، اسفند ۱۳۸۳، ص ۳۱ تا ۴۷.

۸۰) نوذری، حسینعلی، مقاله: «بحران‌ها و تهدیدهای اجتماعی (تحلیل پارادایمی در خصوص

رویکردها، برداشتها و نظریه‌های جدید پیرامون مفهوم بحران)»، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره

۱۶، بهار ۱۳۸۴.

۸۱) مصطفی‌نژاد، سمیر، مقاله: ویژه‌خواری و رانت‌خواری بلای جان اقتصاد ایران، همشهری،

۱۴۰۳/۱۰/۳ (<https://newspaper.hamshahrionline.ir/id/48719>)

۸۲) بانک جامع مقالات انقلاب اسلامی ایران ص ۲۶۷۱، مرکز نشر دیجیتال اصفهان قائمیه، ۱۳۹۰.

۸۳) مختاری، رضا، تحقیق: چاپ یکم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۰۹ق/۱۳۶۸ش

۸۴) تقی پور، حسین؛ گرجیان عربی، محمد مهدی؛ باکویی، مهدی، «بررسی سلامت معنوی بر مبنای

حیات طیبه قرآنی مطابق دیدگاه آیت الله جوادی آملی»، قم: نشر الکترونیکی، گروه تفسیر دانشکده

علوم و معارف قرآن کریم، سال ۱۳۹۷.

۸۵) جوادی آملی، عبدالله، مقاله: «تفسیر سوره حشر، اطاعت از امر و نهی پیامبر و مفهوم تفویض»

(<https://quran.isca.ac.ir/fa/Article/Detail/3926>).

۸۶) جوادی آملی، عبدالله، مقاله: «خمس وفیء در روایات»، مجله پاسدار اسلام شماره ۱۹۷، اردیبهشت ۱۳۸۳، ص ۶.

۸۷) ربیعی، علی، «بحران‌های اجتماعی امروز»، مجله: جامعه شناسی ایران، دوره هشتم، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۶، ص ۱۲۰ تا ۱۴۰.

۸۸) منصوری، بیژن، «تحلیل مولفه‌های معرفت دینی از منظر آیت الله جوادی آملی حفظه الله»، فصلنامه علمی-پژوهشی حکمت استرا، دوره ۲، شماره ۴، ۱۳۹۵، ص ۷۸-۵۹.

۸۹) تقی‌پور، حسین، «بررسی سلامت معنوی بنای حیات طویه قرآنی مطابق دیدگاه آیت الله جوادی آملی حفظه الله»، نشریه پژوهش در دین و سلامت، دوره ۶، شماره ۴، ۱۳۹۹، ص ۱۳۶-۱۴۷.

۹۰) اکبری، احمد، «نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد و مهار بحران‌ها»، شماره ۳۱، ۱۳۸۹، ص ۳۲-۳۹.

۹۱) همایون، فاطمه، «بحران معنویت در جامعه»، پایان‌نامه، حوزه علمیه خراسان، مدرسه علمیه نرجس(س)، بیرجند، ۱۳۹۱.

۹۲) شرفی، محمدرضا، «معنویت در خانواده امروز»، شماره ۳۲۴، ۱۳۸۵، پرتال جامع علوم انسانی:

<https://www.ensani.ir/fa/article/106131>